

משבר קרייסקי ומלחמת יום כיפור

סמוך לסתיו 1973 גבר זרם העלייה ומדי חודש הגיעו לוינה אלפי עולים. מכיוון שב-1972 באו כשלושים ואחד אלף עולים, סביר היה להניח שב-1973 יגיעו אף יותר. רוב העולים הגיעו לוינה ברכבות דרך הונגריה או דרך פולין, ומיעוטם במטוסים שנחתו בנמלי התעופה של וינה היישר ממוסקבה.

באש"ף נתקבלה, ככל הנראה, החלטה להיאבק בעלייה לישראל בכל דרך ולו הברוטלית ביותר. באחד מימי סתיו 1973, נפתחה אש שכוונה לרכבת עולים שאך זה הגיעה לתחנת וינה. בנס לא היו נפגעים. המחבלים הערבים הצליחו להימלט. שליחינו בווינה התרשמו כי האוסטרים לא השקיעו מאמץ רציני במרדף אחר המחבלים הנמלטים. תגובתו של ראש-ממשלת אוסטריה, מנהיג המפלגה הסוציאל-דמוקרטית, ברונו קרייסקי, היתה מבוהלת ומרושעת. קרייסקי לא גילה אהדה לישראל, ונראה שמוצאו היהודי "הפריע" לו לפעמים. קרייסקי תרם רבות לשיקומה הכלכלי של אוסטריה ונחשב לראש-ממשלה מצליח. הוא זכה בדרך-כלל להערכה בציבור האוסטרי. לדידי, הפטריוט האוסטרי והפוליטיקאי הממולח, קרייסקי, היה יהודי מוג לב וחסר כבוד עצמי. נסיון הנפל של המחבלים להתנקש בעולים שימש לו עילה להפסיק את מעבר העולים מברית-המועצות. הצידוק לצעד קיצוני כזה היה, אולי, החשש שמא מעברם של המוני עולים יהודים דרך וינה, יסבך את אוסטריה עם הטרוריסטים הערבים. הפקידים האוסטרים היו מאד נבוכים כאשר נאלצו להודיע לנציגי הסוכנות היהודית שמחנה המעבר בשנאו עומד להיסגר בתואנה, שהמשך השימוש במחנה עלול לסכן את חיי העולים.

הידיעה על גזירת קרייסקי מצאה אותנו בשעה שמספר העולים עלה על שלושת אלפים בחודש. נזעקתי להסביר לגולדה את חומרת המצב. גולדה החליטה להעלות את העניין לדיון על שולחן הממשלה; הוזמנתי לישיבת הממשלה שבה הסברתי כי משמעות סגירת המחנה פירושו של דבר הפסקה מיידית של מעבר עולים דרך וינה. ובהיעדר אלטרנטיבה - הפסקה מוחלטת של העלייה. גולדה הודיעה לממשלה כי בדעתה לצאת לוינה להיפגש עם קרייסקי כדי לשכנע אותו לבטל את רוע הגזירה. אם זכרוני אינו מטעני, היו שרים, וביניהם משה דיין וד"ר יוסף בורג, שסברו כי אין זה מכבודה של ראש-הממשלה לנסוע ולהתחנן לפני קרייסקי. גולדה השיבה בפסקנות שלא תסלח לעצמה אם לא תנסה להבטיח את המשך העלייה. היא מוכנה למחול על כבודה, אמרה, ובלבד שתמצא דרך להצלת העלייה. וגולדה אמנם נסעה לוינה ופגשה את קרייסקי. אך חזרה בידיים ריקות. "קרייסקי

לא רק שלא נענה להפצרות" סיפרה גולדה, "הוא אפילו לא הציע לי כוס מים." עוד בטרם צאתה לוווינה, העליתי בפני גולדה את ההצעה שנפנה להולנדים ונבקשם להטיס את העולים במטוסים הולנדים מברית-המועצות לאמסטרדם, ומשם אנחנו נטיסם במטוסי אל-על לישראל. משחזרה כלעומת שבאה, והדבר היה ביום חמישי שקדם ליום הכיפורים, שבו פרצה המלחמה, היא הודיעה לי שעלי לטוס להאג, כבר למחרת היום, ביום שישי בבוקר, כדי להיפגש עם שר-החוץ ההולנדי. בשיחה טלפונית שקיימה בנוכחותי עם שגרירנו בהאג, ביקשה אותו גולדה שיוודיע לשר-החוץ ההולנדי על שיגור שליח מיוחד מטעמה, בעניין דחוף ביותר. על השגריר הוטל לקבוע את הפגישה בהקדם האפשרי. הערתי לגולדה שאגיע להאג בערב יום כיפור וייתכן מאוד שלפני יום שני לא אוכל לפגוש את שר-החוץ. הצעתי שאטוס ביום ראשון אך גולדה השיבה בפסקנות, שההולנדים יודעים היטב מה זה יום כיפור, ודווקא בשל כך תוקדם הפגישה.

הערכתה של גולדה היתה נכונה. עוד באותו יום הודיע השגריר שהפגישה עם שר-החוץ ההולנדי תתקיים ביום ראשון בבוקר במעונו הקייצי שבקרבת האג. טסתי להאג ביום שישי בבוקר. בהגיעי לבית השגריר, מצאתי מברק משליחנו בוווינה, המודיעים לי שבוווינה נמצאים כבר כמאתיים עולים, ועד סוף היום יגיעו ככל הנראה מאתיים נוספים. השליחים קיוו שביום ראשון יגיע לוווינה מטוס גדול של אל-על שיטיס את העולים ארצה. בערב יום הכיפורים החלפתי דברים עם השגריר על תוכן שיחתי עם שר-החוץ. אחר-כך, בשעות הלילה, שקעתי בהרהורים. קוויי שקרייסקי לא יפסיק את מעבר העולים באופן מיידי. שליחי הסוכנות ואנשינו בוווינה הסבירו לפקדי הרשות וכן לשר-הפנים האוסטרי, שמאות ואולי אלפי עולים כבר רכשו כרטיסים לרכבות ולמטוסים ורבים כבר שלחו את המטען לוווינה. יהיה זה צעד בלתי אנושי לסגור את המעבר ללא התראה מוקדמת. למחרת טילפן אלי השגריר חנן בר-און, ובפיו בשורת איוב: פרצה מלחמה. הסורים תוקפים ברמת הגולן והמצרים חוצים את תעלת סואץ. ללא היסוס החלטתי לטוס מיד לוווינה. בשנאו שהו באותה שעה מאות עולים ולמחרת היום אמורים להגיע לבטח נוספים. ביקשתי מחנן שיתנצל בפני שר-החוץ ההולנדי על ביטול הפגישה.

בשנאו קיבלו את פני מאות עולים נרגשים. הידיעה על פרוץ המלחמה עברה כמובן מפה לאוזן. שידורי הרדיו והטלוויזיה האוסטרים היו מחרידים. אינני זוכר כיצד קרה הנס. אך הצלחתי ליצור קשר עם לו קדר, מזכירתה של גולדה. ביקשתיה למסור לראש-הממשלה שבשנאו נמצאים כבר מאות עולים, ולפי קצב הגעתם, יתווספו בין 180 ל-280 עולים ביום. חיוני, אפוא, להטיס את העולים ארצה בקצב מהיר שיביא אולי לשינוי החלטת האוסטרים לסגור מיד את מחנה שנאו. יחד עם שליחי "נתיב" ושליחי הסוכנות בילינו את אותו ערב במחנה עם העולים. מזועזעים ונדהמים עקבנו אחר התיאורים הנוראים ששידרה הטלוויזיה האוסטרית. עוד באותו ערב מוצאי יום הכיפורים, כבר ראינו על המסך את הטייסים הישראלים הראשונים שנישבו, מובלים בחוצות דמשק. שמענו גם את

דבריו הנרגשים של הרמטכ"ל, דוד אלעזר, שנועדו אולי לעודד, אך ללא הצלחה...
הסתכלתי סביבי ושאלתי את עצמי, מה עובר בראשם של העולים? כל אותו הלילה נדדה
שנתי, כמו גם שנתם של כל עמיתי השליחים.

ביום ראשון התרחש "הנס". מטוס ג'מבו של אל-על נחת בווינה ועוד באותו הערב הוטסו
ארצה כ-408 עולים. העולים ידעו שמשתוללת מלחמה ושישראל מותקפת מצפון ומדרום,
אך איש מהם לא ביקש להישאר בווינה. כולם עלו על המטוס שעמד להטיסם אל הארץ
הנתונה בלהבות.

נשארתי בווינה עוד יום, והצטרפתי לטיסה הבאה שהטיסה עוד קבוצת עולים לארץ. במהלך
מלחמת יום הכיפורים, במשך כל חודש אוקטובר, נחתו בווינה מטוסי אל-על מוטסים על-
ידי אנשי צוות בעלי עיניים טרוטות ואדומות מחוסר שינה, והעבירו ארצה כחמשת אלפים
עולים. למרות שמטוסי אל-על גויסו באותו זמן להטסת תחמושת וציוד חיוניים למלחמה,
הם התפנו על-פי הוראה של גולדה, גם להטסת עולים.

לקראת סוף השבוע, בישיבה שכונסה במשרד הבטחון בתל אביב, דיווחתי לוועדת החוץ
והבטחון על מצב העלייה, ועל מספר השיא של עולים שהיה צפוי באותו החודש דווקא
בעיצומה של המלחמה. כשסיימתי את דברי אמר מנחם בגין כי דווקא בשעות קשות
וגורליות אלה המידע הזה מהווה קרן אור נפלאה.